

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ. կես տարվանը 6 ռուբլ.։
Առանձին համարները 5 կոպեկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմյանից խմբագրատան մէջ։

Օտարաբաղադրացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисс. Редакция «Мелк»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և սուր օրերէն)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խաբանչիւր բառին 2 կոպեկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Մանկական գրքեր մե-
ղանում։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒ-
ԹԻՒՆ։ Թիֆլիսի Բաղրամյան Դպրոցի Թիֆլիսի
Արտաքին լուրեր։—ՀԵՌԱՅԻՐՆԵՐԻ—ՅԱՅՏԱՐՈՒ-
ՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Հայոց մանկա-
կան պարտեզ Թիֆլիսում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐՔԵՐ ՄԵԶԵՆՈՒՄ

Որ ընթերցանութիւնը օրից օր աւելի ու
աւելի տարածվում է Հայերի, մանաւանդ
մատաղ սերնդի մանուկների մէջ, անհերքե-
լի է, հենց այդ պատճառով տարուց տարի
աւելի և աւելի գրքեր են տպւում, մանա-
ւանդ մանկական, բացի այդ համարեա ա-
մէն օր լրագրիներում հանդիպում ենք ման-
կական գրքերի նորանոր յայտարարութեանց։
Այս բոլորը ցոյց է տալիս թէ մեր Հայե-
րի մէջ, մանաւորապէս մանկական գրքերի
որքան կարօտութիւն է գրագիւղում։ Մի կողմ
թողնելով թէ մեր մանուկ սերնդին որքան
բաւարարութիւն է տրվում, մենք աւելորդ
չենք համարում խօսել մեր մինչև այժմ
հրատարակված և հրատարակվելիք ման-
կական գրքերի ուղղութեան մասին։ Տես-
նենք թէ ո՞ր աստիճան նրանք համարա-
տասնում են իրանց կոչման և ուղղու-

թեան։ Եթէ քրքրելու լինէր մեր մանկա-
կան ամբողջ գրականութիւնը, բացի թարգ-
մանական հատ ու կտոր վէպերից, պատմու-
թիւններից, ոչինչ չենք գտնի (բացառու-
թիւն կազմում են մի երկու գիրք), մի
կողմ թողնելով նաև այդ գրքերի անձուհի
ընտրութիւնները նիւթի կողմից, որոնք շատ
քիչ բացառութեամբ, ոչինչ չօժտելի օգուտ
չեն կարող բերել մանուկներին, մի կողմ
թողնելով այն այլանդակ լեզուն, որ երբեք
հայերէն չէ կարող համարվել, այլ կտտա-
րեալ մի քառս է ի օտար դարձվածներով, մի
լարելիքն ընդ, որ մանուկը, փոխանակ լեզու
սովորելու, աւելի էլ շփոթվում ու մոլորվում
է, դառնանք բուն նիւթին։ Մանկական գրք-
երը թարգմանական լինելով, բնականաբար
ներկայացնում են օտար, հայ մանկան բու-
րովի մանկան կապ չունի մեր կեանքի հետ,
բոլորովին հեռու է հայ մանկան սրտից և
մտքից։ Հարցնում ենք, ի՞նչ օգուտ կարող
են ասլ խրատաբար Շմիդտի գրուածները,
որոնք շատ քիչ արժանաւորութիւններ ունեն
մանաւանդ հայ մանկան համար։ Այս ա-
տելով մենք չենք ուզում ասել թէ թարգմա-
նական գրքեր չը պէտք է լինեն մանկական
գրականութեան մէջ, ո՞չ թող լինեն, բայց
օրինաւոր, փոքր ի շատ կապ ունեցող մեր
կեանքի, նրանում կրկնվող երեղծիքների հետ,
որոնք յիշատի կարողանան հասնել իրանց

նպատակին, կրթեն մանկան բարոյապէս, մո-
տաւորապէս շօշափելով և այն հարցերը,
որոնք մեզ հայերի համար էլ ընդհանուր
են, շօշափում են մեր կացութիւնը։
Բայց մանկական գրքերի մէջ, ինչպէս վե-
րը յիշեցինք, չը կայ ոչ մի ինքնուրոյն գը-
րուածք, որ մեր սեփական կեանքից առնված
լինէր, թէ ուսումնասիրող և թէ տաճկահայոց
մէջ մինչև օրս չը գտնուէր մի հեղի-
նակ, մի ինքնուրոյն մանկական վէպեր գը-
րող, որ նիւթ առնէր մեր ազգային ժողո-
ւրդական կեանքից, որ կարծածից աւելի
հարստութիւններ ունի իր մէջ և առատ
նիւթ կարող է ընծայել այդ ուղղութեամբ
գրող գրիչներին։

Սակայն դժբաղդութիւնը այն է, որ ինք-
նուրոյն գրող չունենալուց զատ, մենք չու-
նենք և մանկական գրականութեամբ պարա-
ւելի մի այնպիսի թարգմանիչ, որ այդ օ-
տար, խորթ մանկական գրուածները կա-
բողանար փոփոխելով յարմարեցնել մօտեց-
նել, կապել մեր կեանքի հետ։ Այդ երկու-
սից ոչ մէկն էլ չը կայ մեզանում, որովհե-
տե մեզանում մանկական գրականութեամբ
պարագող փոքր չի շատ, կրթված մարդ
պարագողները նոյն իսկ մանուկները՝ աշա-
կերաններն են, որոնք ոչինչ հիմնաւոր տեղե-
կութիւններ չունեն անգամ հայոց լեզուի
տարրական մասի վրա, այլ երեխայական

փառասիրութիւնից ու թեթևամտութիւնից
զրդված, առանց ընտրութեան վերջնում են
այս կամ այն գիրքը թարգմանում, միայն
նրա համար, որ իրանց անուր պէտք է
գրքի վրա տպված լինի...

Եւ այսպիսի գրքեր, որոնց նիւթի անպի-
տանութեան հետ միանում է լեզուի այլան-
դակութիւնը, իսկապէս կազմում են մեր
մանկական գրականութեան ստուար մասը...
Եւ որ զիստաւոր է, մանուկը՝ նոր սերունդը
այդ այլանդակութիւններից պէտք է իր մայ-
րենի լեզուն սովորի, պէտք է կրթվի...

Մեր կարծիքով ժամանակ է հոգալ այս
մասին. այսպէս շարունակելով ո՞ր կը
հասնի... Մանկական գրքի նիւթը պէտք է
լինի բուն ժողովրդական-ազգային կեանքից,
որ մանուկը կարողանայ ծանօթանալ իր
ազգային կեանքի, սովորութիւնների, իր ազ-
գային սեփականութիւնների հետ։ Մանկա-
կան գրքերի նիւթը պէտք է առնված լի-
նի մանաւանդ Հայաստանի կեանքից, որ
մանաւանդ այժմ շատ առատ նիւթեր ունի։
Մանկական գրքերի զիստաւոր նպատակը
պէտք է լինի ծանօթացնել, ներկայացնել
մանկան իր կեանքի, իր հայրենիքի ներկան
և փառաւոր անցեալը, մեր մանկական գըր-
քերը մանկան պէտք է սովորեցնեն Հայաս-
տանի աշխարհագրութիւնը, պէտք է ընտե-
րացնեն նրան Հայաստանի կեանքի, գիրքի,
կլիմայի, արդիւարեւորութեան, ժողովրդի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Ահա արդէն երկու տարի է Թիֆլիսում տիկին
Բարայանի աջակցութեամբ կազմվել է կանանց
խումբը, որ կրում է «Ֆրէզերկան» անունը։

Այդ խմբի զիստաւոր նպատակը եղել է պատ-
շառակ հմուտ վարժանքներ և ուսուցչութիւններ
մեր հայոց ուսումնարանների համար. մի գեղեցիկ
և համարելի նպատակ։ Բայց թէ որքան է հասել
այդ խումբը իր նպատակին, այդ ցոյց կը տայ ա-
մէնամտով ապրումը։ Ինչ կը վերաբերի տիկին
Բարայանին, նա արդէն փորձով ապացուցեց իր
հմտութիւնը մանկավարժութեան մէջ։ Թէ և մենք
մինչև այժմ առիթ չենք ունեցել մօտիկ ծանօթա-
նալու նրա սեպական մանկական պարտեզի հետ,
բայց ով քան մի անգամ այցելել է նրա այդ պար-
տեզը, էլ չէ խնայում, ինչպէս գովի։ Այդ մանկա-
կան պարտեզում վարժվում էին և վարժվում են
Ֆրէզերկան խմբի անդամները, որոնց մեծ մասը
վճուէլ է իրան նուրբ մանկավարժական գործին,
ուրեմն այդ հիմնարկութիւնը կատարում է մի տե-
սակ կանանց ուսուցչական սեմինարիայի դերը։

Այդ Ֆրէզերկան խումբը, որի անդամներն իր-
ւր այժմ մինչև երեսունն է հասնում, իր նպատակ
է դրել, ասում ենք, որքան կարելի է նպաստել
մանկավարժական գործի զարգացման մի կողմից,
ինչպէս վերև յիշեցինք, հմուտ վարժանքներ և ու-
սուցչութիւններ պատրաստելով, իսկ միւս կողմից
հայոց մանկական պարտեզներ բանալով։

Կիրակի օրը, ամսոյս 14-ին, մենք ներկայ գտնու-
եցանք այդ խմբի առաջին մանկական պարտե-
զի բացման հանդիսին։ Սուրբ պատարագից յետոյ
Չրկինանց եկեղեցու դաւիթում, այլ խօսքերով
բաղաբի մի այնպիսի մասում, ուր հայտնի
նշույլ անգամ չէ երևում, բացի հայոց եկեղեցի-
ներից և հայոց գերեզմանատնից, եկեղեցու
դաւիթում, ասում ենք մենք, կառուցած շինութեան

մէջ, երկու գեղեցիկ, առողջապահական պայման-
ներին լիովին համապատասխանող, բոլորովին նո-
րոգած սենյակի մէջ հաւաքված էր բաւականին
մեծ բազմութիւն, որի մէջ զիստաւոր տեղը բռնում
էին այն երեւոյցն ծագելիս մանուկները, որ
որոնք ուսումնարանի շատ հասարակ, բայց
գրաւիչ ֆորմը հագած, շարած կանգնած էին
ամբիօնի ձախ կողմը։ Այդ փոքրիկ երեխաների
կողքին կանգնած էին Ֆրէզերկան խմբի բոլոր
անդամները։

Այստեղ աւելորդ չիմ համարում նկատել, որ
պաշտօնաւոր հանդիսաւոր բացելուց մի շարքի
առաջ է բացվել այդ պարտեզը և արդէն մի շա-
րքի է, ինչ կանանաւոր ուսում սկսվել է նրա
մէջ։ Արդէն պատրաստ են երեխաների համար գե-
ղեցիկ նստարանները, և պատերի վրա կան արած
են մանուկների գրաւմունքների ու խաղալիքների
համար պահելու արկղերը, այնպէս որ ամէն մի
երեխայ, ինչպէս այդ ընդունված է ամէն մի բա-
րեկարգված մանկական պարտեզի մէջ, ունի իր
առանձին արկղը իր զանազան պարագայքը պահե-
լու. այդ արկղերի վերինը դարձած էին երեխաների
ձեռքով պատրաստած աթուղները սխեմից ու
փայտերից։

Կրօնական ծէսը կատարելուց և ուսումնարանը
օրհնելուց յետ հայր Մամբրէ վարդապետը բարձ-
րացաւ ամբիօնի վրա։ Գերազանցաւ հայր սուրբը,
յայտնելով իր սրտի խորին ուրախութիւնը հայ
կանանց գործունէութեան մասին, աշխատեց բա-
յտարել ամուսնական կրթութեան նշանակութիւնը
իր առնարանութեան հիմնական միտքը ընդո-
ւնելով այն թէ մարդը կորցնում է իր մարդկային
նշանակութիւնը, եթէ նա կրթված, դաստիարակ-
ված չէ։ Հայր սուրբը յիշեց պատմական այն դէպքը
թէ, երբ ծնվեց երեւելի Ալեքսանդր Մակեդոնացին,
նրա հայր Փիլիպոսը խելոյն և եթ նամակ գրեց
երեւելի փիլիսոփայ Արիստոտելին, հրաւիրելով նը-
րան դաստիարակել իր որդուն։ Ահա թէ ինչպէս
էր նայում թագաւորը կրթութեան վրա։ Երբեք
ինչ զաւակ պարգեւեց, որում էր նա Արիստոտե-
լին, բայց եւ այնչափ ուրախ չիմ զաւակին, որ-

չափ նրա համար, որ աստուածները ինչ զաւակ
չորհեցին այն ժամանակ, երբ ապրում է այնպիսի
փիլիսոփայ, որպիսին դուք ես, և որին կարող եմ
յանձնել որդուս կրթութիւնը։ Եւ չնորհակալ եմ
աստուածներին, որ ինչ միջոց տուեցին որդուս
ըն ձեռքով դաստիարակելու։

Իր խօսքը հայր վարդապետը վերջացրեց, հրա-
ւիրելով հասարակութեանը հետեւել յարգել տիկին-
ների և օրիորդների, որոնք չեն խնայել և չեն
խնայում իրանց թէ բարոյական, թէ մտաւոր և
թէ նիւթական ոյժերը ազգային գործը—հայոց ե-
րեխաների, փոքրիկ, նիւթապէս բոլորովին խեղճ
երեխաների դաստիարակութեան համար։

Հայր սուրբից յետոյ խօսեց թեմական վերա-
տեսուչ պ. Գ. Բարխուդարեանը։ Նշաւ խօսքերը
կարճ, պարզ և ազգու էին։ Նա յիշեց այն, որ
մի ժամանակ, երբ հայերի կրօնին—քրիստոնէս-
թեանը վտանգ էր սպառնում, հայը ոչինչ չը իւր-
նայեց իր այդ սրբութիւնը պաշտպանելու. նա իր
արիւնքով պաշտպանեց իր կրօնը, իր եկեղեցին։
Հայը աշխատեց ամէն տեղ հաստատ պահել իր
կրօնը. նա այդ նպատակով սկսեց ամէն տեղ կա-
ռուցանել վանքեր, եկեղեցիներ, ապացուց խօսքե-
րիս, ստեց պատուելի առնարանը, այն աւերակ-
ներն են, որոնցով ծածկված է Հայաստանը։ Իսկ
այժմ, շարունակեց նա, ժամանակները փոխվել
են, փոխվել են նոյն իսկ պահանջները, այժմ
յայտնվել է պահանջ մանկավարժութեան դար-
ձացման. այժմ մենք տեսնում ենք, որ ամէն
տեղ բացվում են ուսումնարաններ, որ պէտք է
դաստիարակելին հայ մանուկները։ Ահա ձեռ առա-
ջը կանգնած են այդ փոքրիկ երեխաները, այդ
երեխաներին նանիկ են ասել օտար լեզուով, այդ երե-
զգիլ, փայտալէկ են օտար լեզուով, այդ երե-
խաներից համարեա ոչ մէկը չէ խմանում մի
խօսք անգամ իր մայրենի լեզուով և դրանք այս-
տեղ, այս հիմնարկութեան մէջ, պէտք է ստանան
այն, ինչ չէ տուել կամ չէ կարողացել տալ ըն-
տանիքը, գերաւորապէս, այստեղ այդ մանուկները
պէտք է դաստիարակվին, այստեղ պէտք է սո-
վորեն իրանց մայրենի լեզուն։

Պ. Թեմական վերապետուհը իր խօսքը վերջաց-
րեց նոյնպէս դիմելով հասարակութեանը—նիւթա-
պէս օժանդակել նորարաց ուսումնարանին, որը
պէտք է հոգալ մանուկներին ոչ միայն դասական
պարագաների համար, այլ և հաղուստի ու նախա-
ճախիկ։

Գրա համար առաջարկեց հասարակութեանը
մի մատենան, որի մէջ զրկուէր են թէ ուսումնա-
րանի բարեբանները, որոնք վճարելու են տարե-
կան 10 ռուբլի և թէ միանուագ նուիրատու-
թիւնները։

Պ. Թեմական վերապետուհը առնարանութիւնից
յետոյ աշակերտները ու աշակերտուհները բաւա-
կանին յաջող երդեցին. «Եմ երկնքի և երկրի Ա-
րարիչ և այն» եղբւր և դուք եկան դա՛լիմից։

Այժմ մի փոքր պէտք է կանդ առնենք յարգելի
տիկին Բարայանի ձառի վրա, որ կէս ժամից ա-
ւելի տեւեց։

Մանուկների երկից յետոյ ամբիօնի վրա բարձ-
րացաւ յարգելի տիկինը և խօսեց իրեն Ֆրէզեր-
կան խմբի ներկայացուցչուհի։ Տիկին Բարայանը
սկսեց իր ձառը կանխապէս ներդրութիւն ինչպե-
տով հասարակութիւնից, որ իրան չփոխված է
զգուտ ամբիօնին սովոր չը լինելու պատճառով։
Թէ և պատուելի տիկինը համապատասխան
իր ամբիօնին անսովոր լինելը, բայց նա այնքան
գեղեցիկ, պարզ, առանց շփոթվելու, հաստատ ու
հաստատ ձայնով խօսեց, որ կարող էր պատի-
րելու ամէն մի եւրոպական առնարանին։ Մենք
այդ օր առաջին անգամ տեսանք հայ կն ոչ ըն-
թիօնի վրա խոսնալ բաղնիքի աստղ խօսելով...
հայ կիւնը և հասարակական ամբիօնը։ Որ հայ
մարդու սիրտը չէր բարբախտ այդ տեսարանից։
Հայ կիւնը անվախ համարձակ բարձրանում է
ամբիօնի վրա և խօսում է այնպիսի մի նիւթի
վրա, որպիսին մանուկների դաստիարակութիւնն է։
Մենք ակամայ յիշեցինք օր. Գլեբովային, որ մի
քանի տարի առաջ Կրուսոյի դա՛լիմում հրապա-
րակական դաստիարակութիւնների կարգաց ուսուց
լեզուի դասաւարակութեան եղանակի մասին։ Այն
ժամանակ մենք ամենքս գործնում էինք մի ու ուս

U.

Միջին փողոց, Կաթօլիչեւկա, ամփողոցի անկիւն № 13.